

RAPPORT

Integritet i en ny tid

Integritetspolitiskt program för folkpartiet liberalerna

2008-09-11

Folkpartiet Liberalerna

Förord

Folkpartiets partistyrelse tillsatte i december 2006 ett antal långsiktiga arbetsgrupper om bland annat klimat och integration. Landsmötet i september 2007 kompletterade med ytterligare uppdrag som till exempel integritetsfrågorna.

Denna integritetsrapport har tagits fram av en arbetsgrupp under ledning av Tobias Krantz. Rapporten är en av tre som nu föreläggs folkpartiets första beslutande partiråd. Rapporterna innehåller alla en blandning av den långa siktens och den korta siktens perspektiv. Både ideologisk analys och konkreta förslag.

Värnandet av den enskilda människans integritet är ett centralt liberalt värde. Varje individ har rätt till en egen privat sfär. Liberaler har därför genom historien tagit strid mot dem som har velat inskränka den enskildes integritet och i denna rapport innehåller nya konkreta förslag för hur integriteten ska värnas. Tidigare ställningstaganden som folkpartiet liberalerna har gjort om bland annat buggning och signalspaning har, i enlighet med direktiven, inte omfattats av gruppens arbete.

Integritetsrapporten har antagits av partistyrelsen och slutligt beslut om rapporten fattas vid folkpartiets partiråd i Stockholm den 3-4 oktober.

Erik Ullenhag
partisekreterare (fp)

1. Förslag till partirådet

Partirådet föreslås fatta följande beslut:

1. **Skapa ett samlat grundlagsskydd för den personliga integriteten.** Inför en generell paragraf i regeringsformen om individens rätt till skydd för sin integritet gentemot det allmänna. Inrätta en författningsdomstol för att förbättra prövningen av lagstiftningens förenlighet med grundlagen.
2. **Utveckla lagstiftningsprocessen.** I alla direktiv till utredningar om ny lagstiftning ska obligatoriskt ingå ett uppdrag att bedöma regelförändringars effekter för människors personliga integritet, på samma sätt som man i dag alltid bedömer effekterna för t.ex. jämställdheten, miljön och den regionala utvecklingen.
3. **Lägg ner Datainspektionen – skapa Integritetsinspektionen.** Datainspektionen fyller en viktig uppgift men har alltför snävt mandat kopplat till teknik. Den bör ersättas av en ny Integritetsinspektion med generellt mandat att bevaka hur regelverket till skydd för integriteten beaktas i myndigheternas arbete. Integritetsinspektionen ska också ha en övergripande roll som tillståndsmyndighet för integritetskänslig hantering av personuppgifter, inte bara för register utan också vid t.ex. kameraövervakning.
4. **Stoppa ändamålsglidningen.** Övervakning och registrering ska inte användas för andra syften än vad som var de ursprungliga motiven. Om samhällsutvecklingen gör att nya behov uppstår, måste det avgöras politiskt om dessa behov väger tillräckligt tungt för att vidga insamling och användning av uppgifterna. Den nya Integritetsinspektionen har en viktig tillsynsroll, och principiellt särskilt viktiga beslut måste tas i politiska organ.
5. **Stärk JO.** Justitieombudsmannen måste ges tillräckliga resurser för att kunna fullgöra sitt viktiga uppdrag och agera då myndigheters felaktiga handläggning drabbar människors integritet. JO måste också få ökade möjligheter att på eget initiativ göra myndighetsinspektioner utan att invänta anmälan.
6. **Uppvärdera ämbetsmannaansvaret.** Offentliga tjänstemän som hanterar känsliga personuppgifter oaktsamt har ett personligt ansvar. Inte minst i ljuset av den tekniska utvecklingen, och de nya utmaningar som den personliga integriteten utsätts för, bör tjänsteansvarsbestämmelserna utredas och eventuellt skärpas.
7. **Årliga ”integritetsrapporter” till riksdagen.** Ge regeringen i uppdrag att i årliga skrivelser till riksdagen lägga fram sin beskrivning av hur människors personliga integritet påverkas av samhällsutvecklingen och lagändringar. På så sätt ges utrymme till en samlad analys och debatt av läget för den personliga integriteten.
8. **Öka medborgarnas insyn.** I dag är det näst intill omöjligt för den enskilda människan att få en samlad bild av hur mycket kameraövervakning, registerkartläggning och annat som hon utsätts för. Ta fram årliga rapporter som visar hur många tillstånd som beviljats m.m., och bryt ner statistiken regionalt och lokalt så att invånare i en viss kommun kan jämföra med läget på andra håll. Det ger också fakta till debatt och kritisk granskning.
9. **Uppmuntra forskning om integritetsfrågor.** Forskning om integritetsfrågor har stor betydelse för att öka kunskapen och bidra till samhällsdebatten. Den fria forskningen

ska inte styras till sitt innehåll genom politiska direktiv, men däremot har staten en uppgift att ställa resurser till förfogande. Forskningsrådet bör tilldelas särskilda medel för forskning om integritetsfrågor i samverkan med universitet och högskolor.

10. **Tryggheten börjar i vardagen.** Den kraftiga ökningen av inte minst kameraövervakning beror delvis på att rättssamhället pressats tillbaka genom hårdhänta nedskärningar. Kameror kan bara vara ett komplement till civilkurage, brottsförebyggande arbete och en synlig, närvarande polis när det gäller att stärka människors trygghet.
11. **Sammanhållen lag om kameraövervakning.** Den ökade användningen av kameraövervakning och den tekniska utvecklingen ställer krav på en uppdaterad och sammanhållen lagstiftning. Denna måste utgå från en sammanvägning av respekten för den enskildes integritet och effektiviteten i det brottsförebyggande och brottsbekämpande arbetet.
12. **Strama upp reglerna om kameraövervakning.** Inför obligatorisk utbildning för den som är ansvarig för tillståndspliktig kameraövervakning. Samma utbildning ska också erbjudas den som ansvarar för kameraövervakning som enbart är anmälningspliktig. Gör tillstånden tidsbegränsade för kortare perioder. Ändra lagstiftningen så att den som fått sitt privatliv kränkt på grund av att inspelat material hamnat i orätta händer alltid ska kunna utkräva skadestånd direkt av tillståndshavaren, även om det inte kan bevisas vem som orsakat att materialet kommit på drift.
13. **Övervaka övervakarna.** Tillståndsplikt ska införas för kameraövervakning som i dag inte kräver tillstånd, bland annat inne på skolor och i allmänt tillgängliga utrymmen i flerbostadshus (såsom tvättstugor, trapphus m.m.). Samla all tillståndsgivning och tillsyn hos den nationella Integritetsinspektionen.
14. **De boende ska säga sin mening.** Innan övervakningskameror sätts upp i eller direkt utanför flerbostadshus ska obligatoriskt samråd ske med alla de boende. I dag har hyresgäster inte chans att påverka fastighetsägarens beslut.
15. **Bromsa fartkamerorna.** Trafikövervakning med kameror ska endast ske för tydligt angivna syften som inte kan tillgodoses på annat sätt, till exempel av trafiksäkerhetsskäl. Särskilt integritetskänslig trafikövervakning, till exempel kartläggning av enskilda bilars genomsnittshastighet på längre sträckor, ska bli tillståndspliktig.
16. **Stoppa läckage från biltullarna.** Trängselskatten innebär en enorm uppbyggnad av information om enskildas rörelsemönster. För att motverka ändamålsglidning ska material från trängselskattestationer bara få lämnas ut till polisen vid utredning av allvarliga brott.
17. **Nej till allmän DNA-registrering.** DNA ska liksom uppgifter om fingeravtryck o.dyl. kunna registreras när det finns särskilda skäl, främst då personer är dömda eller skäligen misstänkta för brott. Ett allmänt DNA-register över hela befolkningen är oförsvarligt av integritetsskäl.
18. **Nej till polisens användning av PKU-registret.** PKU-registret har byggts upp av forskningshänsyn, inte för polisär verksamhet. Folkpartiet liberalerna anser inte att polisen bör ges allmän tillgång till uppgifterna i PKU-registret. Eventuella undantag i

extrema fall måste beslutas genom lag, såsom efter tsunamikatastrofen.

19. **Sätt stopp för statens handel med personuppgifter.** SPAR-registret, som innehåller personuppgifter om hela Sveriges befolkning, ska bara vara till för myndigheternas egna behov. Försäljning av uppgifter ur SPAR-registret ska inte tillåtas.
20. **Bättre medborgarinformation.** Öka informationen till medborgarna om vilka möjligheter man har att kontrollera uppgifter om sig själv i myndighetsregister. Via Integritetsinspektionens hemsida ska man kunna göra en samlad beställning av registerutdrag om sig själv.
21. **Tydlig prövning av samkörning.** Samkörning av uppgifter ur olika register är nödvändigt bland annat för att skydda socialförsäkringarna mot missbruk och fusk, men måste alltid föregås av noggrann prövning. Myndigheters samkörning av känsliga personuppgifter om en viss individ i olika register måste vara tillståndspliktiga hos den nya Integritetsinspektionen. Generell samkörning av hela register ska beslutas genom lag.
22. **Låt det privata vara privat.** Inför ett förbud mot otillbörlig fotografering, filmning o.dyl. på platser där man har dragit sig undan insyn (till exempel provhytter, duschkabiner, kliniker och sovrum).
23. **Stärk ungdomars skydd mot nätmobbning.** Ändra lagen så att åklagare får lättare att väcka allmänt åtal när personer under 18 år utsätts för förtal och förolämpning, till exempel på nätet eller via mobilen.
24. **Skydda elevernas integritet i skolan.** Betyg ska även i fortsättningen vara offentliga eftersom de är myndighetsbeslut som ligger till grund för fortsatt utbildning. Skriftliga omdömen, individuella utvecklingsplaner och åtgärdsprogram är däremot en del av den löpande dialogen mellan lärare, elev och föräldrar och ska inte vara offentliga.
25. **Stärk integritetsskyddet i privata biobanker.** Lagen om biobanker i hälso- och sjukvården gäller endast för biobanker i offentlig eller privat vårdgivares regi eller som har bildats av prover som ursprungligen kommer från sådan verksamhet. Lagen gäller alltså inte för biobanker som skapas genom att t.ex. ett läkemedelsföretag samlar in vävnadsmaterial. För att stärka skyddet för den enskilde bör lagen även omfatta vävnadsprover som samlas in utanför hälso- och sjukvården, såsom i privata biobanker.
26. **Skydda låntagarnas integritet.** Ändra lagen så att sekretess för låntagares bibliotekslån, beställningar m.m. gäller för alla offentligt finansierade bibliotek, oavsett om de är statliga, kommunala eller entreprenad drivna. Inför ett regelverk om obligatorisk gallring, så att uppgifter om avslutade bibliotekslån inte i efterhand kan knytas till en viss person.
27. **Sätt stopp för hemlig övervakning på jobbet.** Arbetsgivare ska inte i hemlighet kunna utsätta sina medarbetare för övervakning via t.ex. kameror, datasystem, GPS-spårning eller liknande. Vilken form av övervakning som är försvarbar ska lösas avtalsvägen mellan parterna på arbetsmarknaden. Enskilda medarbetare ska också kunna anmäla övervakning till Integritetsinspektionen, som ska ha befogenhet att utreda och yttra sig över om en viss övervakningsform är motiverad.
28. **Strama upp reglerna om belastningsregister.** Den som har sonat ett brott och lever laglydigt ska inte straffas i evighet. Vid särskilt känsliga situationer, till exempel i

yrken där man arbetar med barn, ska det liksom i dag vara obligatoriskt att begära registerutdrag om tidigare brottslighet. I andra fall ska arbetsgivare kunna begära tillstånd av Integritetsinspektionen, som bedömer om arbetets art gör det motiverat att begära ett sådant registerutdrag. Om tillstånd inte ges ska arbetsgivaren inte ha rätt att kräva utdrag.

29. **Stoppa "Lillebror" i näringslivet.** Privata företags kunddatabaser blir ett allt större problem för integriteten eftersom människans personlighet visas i inköpsvanorna. Inför en tidsbegränsning på 3 år för samtycke till personuppgiftsbehandling, så att en näringsidkare blir tvungen att inhämta ett förnyat godkännande för att kunden ska kvarstå i registret. Överlämnande av personuppgifter till tredje part ska kräva separat förhandsgodkännande från den berörde.
30. **Värna offentlighetsprincipen.** Allmänna handlingars offentlighet är en förutsättning för insyn i myndigheters, domstolars och statsmaktens agerande, men också nödvändig för den fria och kritiskt granskande journalistiken. Det är undantagen från offentlighet (till exempel när det gäller särskilt känsliga personuppgifter) som ska motiveras, inte tvärtom.

Vårt uppdrag

Folkpartiet liberalernas landsmöte 2007 gav partistyrelsen i uppdrag att ”utarbete ett integritetspolitiskt program med konkreta förslag för att stärka den enskildes integritetsskydd såväl mot statsmakten som mot andra enskilda.” I oktober samma år beslutade partiledningen om direktiv för och sammansättningen av folkpartiet liberalernas integritetspolitiska arbetsgrupp.

I direktiven poängteras att arbetsgruppen särskilt skulle se över den enskildes rätt till integritet i förhållande till staten, belysa avvägningen mellan integritet och offentlighet, fundera över om det behövs åtgärder för att möta de hot mot integriteten som kommersiella aktörer ibland utgör och analysera hur människors, i synnerhet unga flickors och pojkars, integritet på Internet ska kunna värnas. Tidigare ställningstaganden som folkpartiet liberalerna har gjort om bland annat buggning och signalspaning har, i enlighet med direktiven, inte omfattats av gruppens arbete.

Inte minst under de senaste månaderna har den nya lagen om signalspaning väckt debatt. Folkpartiet liberalernas partiledning har tillsatt en särskild referensgrupp i just denna fråga. De synpunkter från länsförbund, lokala föreningar och privatpersoner om signalspaning som har inkommit inom ramen för arbetet med detta program har därför överlämnats till referensgruppen.

Folkpartiet liberalernas integritetspolitiska arbetsgrupp har haft följande sammansättning: Tobias Krantz, ordförande, Helena Bargholtz, Liselott Hagberg, Nina Lundström, Mauricio Rojas, Allan Stutzinsky och Cecilia Wigström. Martin Andreasson har varit gruppens sekreterare. Gruppen har under våren och sommaren 2008, som ett led i sitt arbete, genomfört ett samråd i partilandet.

Gruppen överlämnar härmed sin slutrapport till partistyrelsen.

Tobias Krantz
ordförande

Inledning

Värnandet av den enskilda människans integritet är ett centralt liberalt värde. Varje individ har rätt till en egen privat sfär. Liberaler har därför genom historien tagit strid mot dem som har velat inskränka den enskildes integritet.

Integritet i vid mening handlar om individens rätt till värdighet, självbestämmande och handlingsfrihet i sådant som rör den egna tillvaron. Men begreppet har också en mer avgränsad betydelse som tar sikte på rätten att slippa oönskad insyn i den privata sfären. Det är den senare tolkningen som bildar utgångspunkt för detta program.

Inskränkningar i integriteten kan var och en för sig framstå som rimliga, men ge en samlad effekt som är orimlig. Därför krävs en helhetssyn och en tydlig principiell hållning. Det finns också en rad målkonflikter som måste hanteras, till exempel avvägningen mellan offentlighetsprincipen och integritet, eller mellan de brottsbekämpande myndigheternas behov och integriteten. Många sådana målkonflikter är eviga. Men i den nya tiden ställs integritetsfrågan också inför nya utmaningar.

Det är inte bara statsmakten som kan hota den enskildes privata sfär. Också företag, organisationer och privatpersoner har betydande möjligheter att skaffa sig insyn i enskildas personliga förhållanden. Med den nya informationstekniken har det blivit lättare att hantera stora datamängder och att sprida dem till andra.

Integritetsfrågorna kommer ofta upp till debatt när det gäller någon enskild fråga, till exempel buggning, kameraövervakning eller nu senast frågan om signalspaning i försvarsunderrättelsetjänsten. På vart och ett av dessa områden finns starka integritetsintressen och en viktig principdebatt att föra. Men det behövs också en sammanhållen och principiellt grundad politik för att värna individens integritet på alla samhällsområden.

Integriteten i lagstiftning och förvaltning

Av vital betydelse för skyddet för den personliga integriteten är att den aspekten uppmärksammas i samband med att en ny lag tas fram. Det handlar om att bygga in kontrollstationer som ökar utrymmet för eftertanke och prövning i alla led av lagstiftningsarbetet. Med dagens regelverk har det visat sig att integritetshänsyn inte sällan ges en bristfällig belysning.

Ett nytt grundlagsskydd

Ett viktigt skäl till att integritetshänsyn ofta har visat sig väga lätt vid framtagandet av nya lagar är den i sig svaga rättsliga regleringen av integritet i svensk lagstiftning. Enligt vår uppfattning måste ett samlat grundlagsskydd för den personliga integriteten skapas. Något sådant skydd finns inte idag; befintliga formuleringar innebär mycket starka begränsningar. Det bör införas en generell paragraf om den enskildes skydd gentemot det allmänna i regeringsformen.

Ett generellt grundlagsskydd har flera fördelar. För det första sänder det en stark signal om att integriteten är ett centralt konstitutionellt värde som måste respekteras i lagstiftningsarbetet över hela fältet. Den normbildande effekt som detta kan innebära kan knappast överskattas. För det andra innebär den nya grundlagsparagrafen att det blir möjligt att rättsligt pröva huruvida nya lagar i tillräckligt hög grad tar hänsyn till medborgarnas rätt till skydd för den personliga integriteten. För det tredje kan det bli lättare för en minoritet i riksdagen att åtminstone fördröja, i syfte att ge utrymme för ytterligare analys och debatt, ett förslag som anses integritetskränkande.

Inför en författningsdomstol

Parallellt med att ett samlat grundlagsskydd införs bör också en *författningsdomstol* inrättas. Författningsdomstolens uppgift är att pröva nya lagars förenlighet med grundlagen. Om författningsdomstolen finner att en ny lag inte är förenlig med grundlagen får lagen inte tillämpas. Sverige är en av de västerländska stater som har svagast lagprövningsrätt. Endast om en lag uppenbart anses strida mot grundlagen kan en domstol vägra att tillämpa den. I praktiken har det lett till att lagprövningen närmast har satts ur spel.

För oss liberaler är tanken bakom en författningsdomstol enkel. All makt kan missbrukas, också den som har getts i fria val. Om medborgare i sitt dagliga liv avkrävs att följa lagar och förordningar är det också rimligt att kräva att politiker följer grundlagen i sitt arbete med att stifta nya lagar. Det finns fler argument för en starkare lagprövningsrätt. Om det i efterhand blir lättare att pröva en ny lags förenlighet med grundlagen höjs kvaliteten i lagstiftningsarbetet. Lagstiftaren tvingas att se till att en ny lag håller så hög rättslig standard att den inte riskerar att kritiserats av författningsdomstolen.

Ofta angrips idén om starkare lagprövning med argumentet att en förändring i den riktningen skulle vara odemokratisk. Det är en felsyn. Om en författningsdomstol inrättades skulle det inte innebära att makten vreds ur de folkvalda politikernas händer. Ytterst har medborgarnas valda representanter alltid möjligheten att ändra grundlagen för att undanröja en konflikt mellan författningen och en specifik lag. Det som etablerandet av en författningsdomstol betyder är att det skapas tydliga spelregler som ger ett betydligt ökande mått av eftertanke och reflektion i den politiska processen kring frågor som rör viktiga värden. Den sammantagna effekten av ett

samlad grundlagsskydd och en författningsdomstol vore, enligt vår bedömning, att värdet av den personliga integriteten skulle flytta fram sina positioner rejält.

Bevaka integritetsfrågorna i lagstiftningsarbetet

Redan på ett tidigt stadium i lagstiftningsprocessen måste integritetshänsyn spela en viktig roll. I alla direktiv till utredningar om ny lagstiftning ska obligatoriskt ingå att bedöma regelförändringars effekter på människors personliga integritet, på samma sätt som man i dag alltid bedömer effekterna på till exempel jämställdheten och den regionala utvecklingen.

Avskaffa Datainspektionen – inför Integritetsinspektionen

Den nuvarande myndighetsstrukturen på integritetsområdet är föråldrad. Datainspektionen skapades i en tid när det största hotet mot den personliga integriteten ansågs vara automatiserad databehandling och samkörning av register. Det är naturligtvis frågor som fortfarande är väsentliga från integritetssynpunkt. Men en rad ytterligare spörsmål pockar nu på uppmärksamhet för att analyseras ur ett integritetsperspektiv.

Sverige behöver en samlad integritetsmyndighet. Datainspektionen bör läggas ner för att istället ersättas av en integritetsinspektion med generellt mandat att bevaka hur regelverket till skydd för integriteten beaktas i myndigheternas arbete. Integritetsinspektionen ska också ha en övergripande roll som tillståndsmyndighet för integritetskänslig hantering av personuppgifter, inte bara för register utan också vid t.ex. kameraövervakning.

Stärk JO

Det räcker inte enbart med att ändra lagar för att stärka värdet av den personliga integriteten; tillämpningen i den offentliga förvaltningen måste också ges större uppmärksamhet. Det riktar fokus mot regler och resurser vid myndighetsutövning och hur myndighetsutövning kontrolleras. Justitieombudsmannen, JO, har till uppgift att både på eget initiativ och efter anmälan från enskilda granska hur tjänstemän i förvaltningen sköter sina uppgifter i förhållande till gällande bestämmelser, exempelvis när det gäller skydd för den personliga integriteten.

JO:s ekonomi har under flera år varit mycket ansträngd, vilket har lett till betydande svårigheter att handlägga en kraftigt ökande mängd ärenden. Justitieombudsmannen måste ges tillräckliga resurser för att kunna fullgöra sitt viktiga uppdrag.

Uppvärdera ämbetsmannansansvaret

1975 genomfördes den så kallade ämbetsansvarsreformen. Den innebar ett begreppet ämbetsansvar, vilket var en benämning på vissa befattningshavares (till exempel stats- och kommunaltjänstemäns) straffrättsliga ansvar för skötseln av sin befattning, avskaffades. Den som var underkastad ämbetsansvar kunde tidigare dömas till särskilda straff: avsättning eller suspension. Reformen innebar att en betydande avkriminalisering genomfördes; det straffbelagda området minskade avsevärt. Ämbetsansvarsreformen var inte oomstridd. Kritikerna menade att förändringen inte tog tillräckligt stor hänsyn till skillnaderna mellan offentlig och privat verksamhet.

1989 förändrades på nytt lagstiftningen på området. Reformen innebar att det straffrättsliga tjänsteansvaret för offentligt anställda utvidgades. Dagens regler innebär att den som vid myndighetsutövning genom handling eller underlåtenhet åsidosätter vad som gäller för uppgiften döms för tjänstefel till böter eller fängelse i upp till två år enligt brottsbalken. Enligt vår bedömning finns det skäl, inte minst i ljuset av den tekniska utvecklingen och de nya utmaningar som den personliga integriteten utsätts för, att förutsättningslöst utvärdera gällande lagstiftning och utreda huruvida tjänsteansvarsbestämmelserna behöver skärpas.

Förbättra riksdagens och medborgarnas insyn

Uppföljningen av hur förhållandena för den personliga integriteten förändras måste förbättras. Folkpartiet liberalerna har länge arbetat för att regeringens redovisning till riksdagen ska förbättras av hur lagarna om bl.a. hemlig telefonavlyssning har använts och vilka effekter åtgärderna har haft. Efter regeringsskiftet har detta nu också lett till konkreta ambitionshöjningar i åiterrapporteringen.

Men mycket mer skulle kunna göras. Regeringen bör ges i uppdrag att i årliga rapporter till riksdagen lägga fram sin beskrivning av hur människors integritet påverkas av samhällsutvecklingen och lagändringar. En sådan rapport skulle också stärka faktaunderlaget i debatten om integritetsfrågor.

Idag är det mycket svårt för den enskilda människan att få en samlad bild av hur mycket kameraövervakning, registerkartläggning och annat som hon utsätts för. Det är inte heller enbart beslut på nationell nivå som påverkar hur den enskilda människans personliga sfär påverkas. Också lokala och regionala beslut har betydelse, och till exempel den varierande förekomsten av kameraövervakning på olika håll visar att integritetsfrågorna varierar lokalt. Det bör, enligt vår uppfattning, tas fram årliga rapporter även på lokal nivå om exempelvis hur många tillstånd för kameraövervakning som har beviljats. Med en statistik nedbruten på regional eller lokal nivå blir det möjligt för invånare i en kommun att jämför med hur läget ser ut på andra håll. Det ger fakta till debatt och kritisk granskning.

Öka kunskapen

Forskning om integritetsfrågor, både inomdisciplinärt och tvärvetenskapligt, har stor betydelse för att öka kunskapen och bidra till samhällsdebatten. Ur liberalt perspektiv är det centralt att den fria forskningen inte styrs till sitt innehåll genom politiska direktiv, men däremot har staten en uppgift att ställa resurser till förfogande, och det är också legitimt för myndigheter att kunna sluta avtal om forskning kring särskilda ämnen där det behövs förbättrat kunskapsunderlag.

Folkpartiet liberalerna välkomnar en ökad akademisk forskning om integritetsfrågor och anser även att den Forskningsrådet bör tilldelas särskilda medel för forskning om integritetsfrågor i samverkan med universitet och högskolor.

Integriteten och myndigheterna

Som ett led i myndighetsutövningen samlar myndigheter in många uppgifter om människors privata förhållanden. Huvudregeln är att dessa uppgifter bara ska användas för de ändamål som de samlats in för, och att det bara ska samlas in uppgifter som är nödvändiga.

Det finns ändå många tillfällen när det måste göras undantag från denna huvudregel. Samkörning av uppgifter i olika register är ofta helt nödvändigt, till exempel för att stoppa fusk och felutnyttjande av våra gemensamma trygghetssystem. Också inom annan brottsbekämpning måste enskilda personer kunna undersökas i register. Det händer även att hela register används för helt andra syften än de ursprungligen tillkom för, till exempel när det så kallade PKU-registret genom ett riksdagsbeslut öppnades för identifiering av omkomna efter tsunamikatastrofen i Sydostasien.

Värna offentlighetsprincipen

Offentlighetsprincipen är en grundbult i svensk demokrati. Allmänna handlingars offentlighet är en förutsättning för insyn i myndigheters och statsmaktens agerande, men också nödvändig för den fria och kritiskt granskande journalistiken. Offentlighetsprincipen måste värnas. Det är undantagen från offentlighet (till exempel när det gäller särskilt känsliga personuppgifter) som ska motiveras – inte tvärtom.

Ända sedan 1766 års tryckfrihetsförordning har offentlighetsprincipen varit en hörnsten i den svenska liberalismen. Offentlighetsprincipens starka ställning i svensk rätt är resultatet av sekler av intensiv liberal kamp.

Motverka ändamålsglidning

Ändamålsglidning, alltså att information används för ett annat syfte än det ursprungligen var tänkt, kan inte undvikas helt. Men den innebär alltid risker för den personliga integriteten, eftersom en uppgift som verkar harmlös i ett register kan komma i ett helt annat ljus när den jämförs med information i andra register. Bästa sättet att undvika dessa risker är enhetliga regler med oberoende granskning och full insyn i besluten.

Övervakning och registrering ska inte användas för andra syften än vad som var de ursprungliga motiven. Om samhällsutvecklingen gör att nya behov uppstår, måste det avgöras politiskt om dessa behov väger tillräckligt tungt för att vidga insamling och användning av uppgifterna. Den nya Integritetsinspektionen har en viktig tillsynsroll, och principiellt särskilt viktiga beslut måste tas i politiska organ som riksdags och regering.

All samkörning hos myndigheter av uppgifter om enskilda bör vara tillståndspliktig hos den nya Integritetsinspektionen. På så vis skapas en oberoende prövning där myndigheterna måste motivera skälen för att kontrollera en viss individ i olika register. Generell samkörning av hela register ska inte kunna ske genom myndighetsbeslut, utan måste regleras i lag genom riksdagsbeslut.

Minska mängden registeruppgifter

Lika viktigt som att förebygga missbruk är att hålla nere mängden uppgifter som lagras om individer. Slentrianmässig lagring av aldrig så harmlösa personuppgifter kan aldrig accepteras,

utan det måste alltid finnas ett tydligt och godtagbart skäl till att en viss uppgift inhämtas i ett visst myndighetsregister.

Myndighetsregistren är så många att de flesta människor knappast har en rimlig chans att överblicka vilka uppgifter som finns lagrade om dem själva. Man ska inte behöva specialistkunskaper och hårt arbete för att kunna utöva sin rätt till insyn i registren. Informationen till medborgare måste bli mycket bättre om hur man gör för att kontrollera myndigheternas uppgifter om en själv, och via den nya Integritetsinspektionens webbplats ska man också kunna göra en samlad beställning av alla registerutdrag.

Till skydd för tankefriheten och den fria åsiktsbildningen finns en särskild regel i sekretesslagen som gör att uppgifter om enskildas bibliotekslån och andra förförfrågningar hos bibliotek inte är offentlig handling. Bestämmelsen gäller dock bara för bibliotek som drivs i offentlig regi, och det gör att integritetsskyddet urholkas om t.ex. ett folkbibliotek skulle övergå till entreprenad drift. Detta är en uppenbar lucka i lagen.

Sekretess måste gälla för låntagares boklån m.m. för alla offentligt finansierade bibliotek. För att ytterligare minska risken för att biblioteksdata missbrukas för åsiktsregistrering bör det också införas regler om obligatorisk gallring av dessa data. Uppgifter om avslutade bibliotekslån ska inte i efterhand kunna knytas till en viss person utan ska bara få sparas för att få en bild av lånefrekvens m.m.

Stoppa SPAR:s handel med personuppgifter

SPAR, det statliga personadressregistret, bildades för över 30 år sedan för att förebygga att myndigheter själva byggde upp omfattande personregister. I stället skulle SPAR finnas, ett statligt befolkningsregister som samlade olika personuppgifter (folkbokföringsort, inkomst, fastighetsinnehav, civilstånd m.m.) för att förse myndigheter med aktuella data. SPAR används också för en betydande kommersiell verksamhet. Enskilda kan köpa uppgifter ur registret, till exempel för att göra utskick av direktreklam, vilket också sker i stor omfattning.

Det är principiellt orimligt att staten ägnar sig åt kommers med personuppgifter som samlats in genom tvingande myndighetsbeslut. SPAR-registret ska bara vara till för myndigheternas egna behov, och all försäljning av uppgifter ur registret ska stoppas.

Stärk elevens integritet

Offentlighetsprincipen har också gränser när det gäller de allra mest känsliga uppgifterna. Därför finns starka sekretessregler när det gäller till exempel sjukjournaler eller utredningar inom socialtjänsten. Inom skolan finns behov av att göra förändringar, eftersom den kunskapsinriktade skolpolitiken som nu förverkligas under folkpartiet liberalernas ledning gör att den skriftliga dokumentationen om eleverna ökar. Betyg införs från årskurs sex i grundskolan, och förbudet mot skriftiga omdömen tas bort.

Alla skriftliga dokument i skolan kan inte vara offentlig handling. Det skulle utsätta barn för en orimlig situation om alla skriftliga uppföljningar från läraren ska kunna beställas ut av vem som helst. Inte minst för barn som utsätts för mobbning är detta en ren trygghetsfråga. Regelverket bör förtydligas så att skriftliga omdömen, elevens individuella utvecklingsplan och eventuella åtgärdsprogram inte är offentliga handlingar, eftersom de bör betraktas som arbetsmaterial i den löpande dialogen mellan lärare, elev och målsmän. Däremot är betyg en form av myndighetsutövning där offentlighet ska gälla också framöver.

Integriteten och trygghetsfrågorna

Att skydda landet och förebygga att medborgarna utsätts från kränkningar i form av brott är en huvuduppgift för den offentliga makten. Men de åtgärder som staten vidtar för dessa mål kan i sin tur påverka människors integritet. Det är ofrånkomligt att många svåra målkonflikter med integritetsintresset dyker upp just när det handlar om trygghetsfrågorna.

På senare år har debatten varit intensiv om integritetsintresset i förhållande till olika åtgärder för att förebygga eller beivra brott eller faror mot rikets säkerhet. Den mest aktuella frågan, om signalspaning för försvarsunderrättelseändamål, behandlas i annat sammanhang. Också rättsliga tvångsmedel som buggning eller föreskrifter om registrering av trafikuppgifter har varit föremål för intensiv debatt bland liberaler innan ett slutligt ställningstagande har vuxit fram. Olika rättsäkerhetsgarantier har införts och varit centrala för folkpartiet liberalernas stöd till reformerna.

Det händer lätt att diskussionen börjar med vilka åtgärder som polisen får använda för att utreda brott, till exempel buggning eller hemlig teleövervakning. Många känner också olust inför den allt ökande förekomsten av övervakningskameror.

Men det är viktigt att sätta dessa frågor i en större helhet. Den kraftiga utbyggnaden av tekniska övervakningssystem som kameror m.m. beror delvis på att rättssamhället under lång tid pressats tillbaka genom hårdhänta nedskärningar. När polisen inte syns på gator och torg, och när företagare inte vågar lita på att polisen kommer när larmet går, blir kameror och annan övervakning en nödlösning. Vi har också ett ansvar som medmänniskor att reagera när brottslighet dyker upp i vardagen, till exempel genom att slå en signal till närpolisen när det dyker upp något misstänkt – men då krävs det också att det finns ett rättsväsende som har tillräcklig kapacitet.

Strama upp kameraövervakningen

Kameror är viktiga på rätt ställen, men de ska inte bli en ersättning för människor. Medmänskligt civilkurage, brottsförebyggande arbete och en synlig och närvarande polis betyder mer än automatisk övervakning för att stärka människors trygghet i vardagen. Kameran kan bara vara ett komplement.

Att inte kunna röra sig i vissa miljöer utan att bli iakttagen eller filmad är något som påverkar den enskildes integritet. Att bli filmad vid ett enstaka tillfälle är kanske inte så dramatiskt för de flesta, men när antalet kameror ökar leder detta till att en allt större del av medborgarnas vardag kan kartläggas.

Till detta kommer risken för så kallad ändamålsglidning, det vill säga att de insamlade uppgifterna används för andra syften än de ursprungliga. Övervakningskameror i trafiken sätts upp med de mest skilda skäl: för att sänka farten, bevaka trängselskattepassager men också med allmänt hållna argument om att förbättra miljön.

Enligt lagen om allmän kameraövervakning krävs det som regel tillstånd för att sätta upp en övervakningskamera som riktas mot en plats där allmänheten har tillträde. När det gäller övervakning i och omedelbart utanför bl.a. bankkontor samt vid uttagsautomater och butikers kassaområden räcker det dock med en anmälan. Inte heller krävs det tillstånd vid ställen som skolor eller tvättstugor i flerbostadshus. Både tillstånd och anmälningar hanteras av länsstyrelserna.

Användningen av övervakningskameror har ökat kraftigt på senare år. En kartläggning som riksdagens utredningstjänst gjort på uppdrag av folkpartiet liberalerna visar att antalet tillstånd eller anmälningar för övervakningskameror i tio slumpvis valda län under perioden 2002–2007 hade ökat med nästan 70 procent. Det motsvarar en genomsnittlig ökningstakt på 11 procent per år. Ändå finns ingen samlad nationell statistik, och därmed har medborgarna ingen möjlighet att en helhetsbild av utvecklingen.

Samtidigt är länsstyrelsernas tillsyn ganska måttlig. När kameraövervakningsutredningen utvärderade lagstiftningen (SOU 2002:110) visade det sig att de flesta länsstyrelser inte lade mer än omkring 0,1 årsarbetskrafter på att hantera kameraövervakningsfrågor. Antalet inspektioner låg i många län bara på några enstaka eller ett tiotal per år.

Reglerna om kameraövervakning bör stramas upp rejält. Större likhet mellan olika snarlika situationer måste eftersträvas, lagstiftningen bör bli mer sammanhållen. Till att börja med bör tillståndshanteringen och tillsynen övergå från länsstyrelserna till den nya nationella Integritetsinspektionen vi föreslår. På så vis får vi en enhetlig prövning och lätt åtkomlig nationell statistik.

Vidare ska tillståndsplikt införas för kameraövervakning som i dag inte kräver tillstånd, bland annat inne på skolor och i allmänt tillgängliga utrymmen i flerbostadshus, såsom tvättstugor, trapphus och liknande. Den som ansvarar för en tillståndspliktig kameraövervakning ska genomgå obligatorisk utbildning (på samma sätt som i dag sker på många håll när det gäller personer som får t.ex. alkoholtillstånd). Samma utbildning ska alltid erbjudas den som ansvarar för kameraövervakning som är anmälningspliktig men inte tillståndspliktig.

Vi vill också stärka alla boendes rätt att göra sin röst hörd innan det sätts upp kameror i flerbostadshus. Den som äger sin bostadsrätt har möjlighet att påverka ett sådant beslut genom sitt medlemskap i bostadsrättsföreningen, men den som är hyresgäst (antingen i en hyresfastighet eller i en bostadsrättsförening) har ingen rätt att få säga sin åsikt. Detta är inte rimligt med tanke på att övervakningssystem i den egna fastigheten är något som påverkar alla boendes vardag, konkret och påtagligt.

Därför bör det finnas en regel om att installation av övervakningssystem i flerbostadshus måste föregås av obligatoriskt samråd med alla som bor i fastigheten – oavsett om de är hyresgäster eller bostadsrättsägare.

Den som ansvarar för ett övervakningssystem får tillgång till omfattande och ibland mycket känslig information. Om denna information kommer i orätta händer kan människors integritet skadas allvarligt. I dag krävs det dock att det bevisas exakt vem som har hanterat materialet på ett felaktigt sätt för att den drabbade ska kunna få skadestånd. Ändå går det att tänka sig många situationer där människors integritet kränks, utan att det kan bevisas vem som har gjort detta. Lagen ändras så att den som är ansvarig för kameraövervakning alltid blir skadeståndsskyldig om uppgifter kommer på drift eller missbrukas på annat sätt. Detta skulle öka chansen till ersättning när integriteten kränks.

I trafiken sker nu en kraftig utbyggnad av kameraövervakningen. Det finns en stor risk för ändamålsglidning i detta sammanhang. Trafikövervakning med kameror ska endast ske för tydligt angivna syften som inte kan tillgodoses på annat sätt, till exempel av trafiksäkerhetsskäl. Viss sorts trafikövervakning med kamera är också extra integritetskänslig, till exempel när man kartlägger enskilda bilars genomsnittshastighet på längre sträckor och därmed också kan iaktta vart bilisten är på väg. Sådan kameraövervakning ska alltid vara tillståndspliktig, vilket inte är fallet i dag.

Trängselskatten innebär en enorm uppbyggnad av information om enskildas rörelsemönster. För att motverka ändamålsglidning ska material från trängselskattestationer bara få lämnas ut till polisen vid utredning av allvarliga brott.

Nej till allmänt DNA-register

Skyddet för den personliga integriteten ställs på sin spets när det gäller myndighetsregistrering av individens fysiska egenskaper. DNA-tekniken har gett revolutionerande möjligheter att utreda brott och säkra bevis mot misstänkta. Samtidigt är individens DNA i allra högsta grad en fråga om den kroppsliga integriteten.

Folkpartiet liberalerna har medverkat till de lagändringar som gör att DNA kan användas och även registreras i samband med brottsutredningar. DNA ska liksom uppgifter om fingeravtryck m.m. kunna registreras när det finns särskilda skäl, främst då personer är dömda eller skäligen misstänkta för brott eller DNA-spår påträffas på brottsplatser. Därifrån är steget mycket långt till en allmän DNA-registrering.

Myndigheter ska enbart registrera uppgifter om enskilda individer när det finns särskilda skäl. Att införa ett allmänt DNA-register över hela befolkningen, vilket vissa förespråkar, skulle ur integritetssynpunkt vara lika orimligt som att ålägga alla människor att lämna sina fingeravtryck till staten. Att sådana uppgifter eventuellt skulle kunna vara användbara i framtida brottsutredningar är inget hållbart argument. Folkpartiet liberalerna säger nej till allmän DNA-registrering.

Nej till att öppna PKU-registret

Vid PKU-biobanken på Karolinska universitetssjukhuset i Huddinge finns blodprover och personuppgifter från cirka 3 miljoner människor födda efter 1975. I en statlig utredning övervägs det nu om de brottsbekämpande myndigheterna ska få rätt att begära ut vävnadsprover från PKU-biobanken.

PKU-biobanken har byggts upp av forskningshänsyn, inte för polisiär verksamhet. Att ge polisen allmän tillgång till genetiska data för alla personer yngre än 33 år skulle vara ett av de största exempel på ändamålsglidning som inträffat i Sverige. Folkpartiet liberalerna anser inte att polis eller övriga rättsväsendet ska ges allmän tillgång till PKU-registret. Eventuella undantag i extrema fall måste beslutas genom lag, såsom efter tsunamikatastrofen.

Av integritetsskäl bör också skyddet stärkas för vävnadsprover som samlas in i privata biobanker, till exempel genom att ett läkemedelsföretag samlar in vävnadsmaterial. Lagen om biobanker i hälso- och sjukvården gäller endast för biobanker i offentlig eller privat vårdgivares regi eller som har bildats av prover som ursprungligen kommer från sådan verksamhet. Skyddet för den enskilde bör vara lika starkt för vävnadsprover som samlas in utanför hälso- och sjukvården, såsom i privata biobanker.

Stärk skyddet mot nätmobbning

Teknikrevolutionen gör att medievärlden förändras snabbt, inte minst tack vare Internet. Att publicera sig var förut både dyrt och tekniskt krävande. I dag kan du enkelt registrera en gratisblogg, och har du något intressant att berätta kan du nå en miljonpublik. Ur liberal synpunkt är detta en stor seger. Men utvecklingen gör också att nya frågor måste ställas om

effekterna för den enskildes integritet – utan att rubba grunderna för den grundlagsfästa tryck- och yttrandefriheten.

Sms-mobbning och hatmejl är i dag en del av vardagen för alldeles för många barn och ungdomar. Kränkande meddelanden är inget nytt – det nya är att man med teknikens hjälp kan nå ut på nolltid och till hur många mottagare som helst.

Missbruket av den nya tekniken är inget som enkelt kan åtgärdas bort. Arbetet måste börja hos individen själv. Vi har ett ansvar inte bara för de egna handlingarna utan också som medmänniskor – och inte minst som föräldrar. Det vilar också ett stort ansvar på ägarna till de kommersiella mötesforumen att ingripa mot missbruk. Detta ansvar är moraliskt men i många fall också juridiskt med tanke på utgivaransvaret.

Men vi behöver också se över lagstiftningen. Utan att det rubbar gränserna för tryck- och yttrandefriheten kan barns och ungdomars skydd mot kränkningar på nätet bli bättre än i dag.

Grundregeln vid ärekränkingsbrott – alltså förtal och förolämpning – är att det är den enskildes sak att väcka åtal. Det betyder att den som anser sig ärekränkt får driva målet själv och ta hela ansvaret för rättegångskostnaderna om man förlorar. Åklagare får dock ta över målet och driva det som allmänt åtal om det är motiverat från allmän synpunkt. Målet måste dock i så fall gälla förtal eller grovt förtal, förolämpning på grund av myndighetsutövning eller förolämpning med rasistiska eller homofoba motiv.

Barns och ungdomars chans till upprättelse skulle stärkas om åklagare fick större möjlighet att driva ärekränkingsmål där offret är yngre än 18 år som allmänt åtal. Det bör klargöras i lagtexten att åklagaren, vid bedömningen av om åtal är påkallat från allmän synpunkt, ska väga in om brottet har begåtts mot en person som inte fyllt 18 år.

Detta skulle ge en tydlig preventiv effekt som dessutom tar hänsyn till utsatta barn och ungdomar behov av extra skydd. En avvägning behöver dock göras mot det faktum att många av gärningsmännen också är unga. Likaså behöver hänsyn till tryck- och yttrandefrihetsfrågorna beaktas noggrant.

Låt det privata vara privat

Den tekniska utvecklingen gör också att det blir lätt för den enskilde att installera kameror på ställen där de allra flesta förväntar sig att få vara i fred. Ett oklart rättsläge gör att människor kan bli utsatta för fotografering i djupt intima situationer, till exempel i omklädningshytter, duschkabiner eller sovrummet. Blotta vetskapen om att det finns fotografier av dem i livets allra mest privata sammanhang är en allvarlig kränkning av individernas integritet.

Vi anser att det bör införas ett förbud mot otillbörlig fotografering, filmning o.dyl. på platser där man har dragit sig undan insyn, till exempel provhytter, duschkabiner, kliniker och sovrum. Den närmare utformningen av bestämmelsen måste ta hänsyn till att det undantagsvis finns ett journalistiskt intresse.

Integriteten, arbetslivet och näringslivet

Integritetsfrågorna i dagens samhälle handlar inte bara om att ”Storebror” – staten – kan övervaka. Det finns all anledning att också uppmärksamma att ”lillebror ser dig”: att människor får sitt privatliv kartlagt av privata företag eller den egna arbetsgivaren.

Sätt stopp för hemlig övervakning på jobbet

Svåra integritetsfrågor finns exempelvis i arbetslivet. Arbetsgivaren har en legitim rättighet att följa verksamheten på arbetsplatsen för att därigenom kunna leda och fördela arbetet, och detta betyder också att enskildas aktiviteter på jobbet måste kunna följas. Den tekniska utvecklingen gör dock att möjligheterna till dold övervakning på jobbet har ökat radikalt. Tidsstudiemannens och den gamla stämpelklockans tid är förbi – nu handlar integritetsfrågorna på jobbet om annat.

Det finns loggningsprogram som följer den anställdes verksamhet, till exempel programvara som registrerar hur ofta knapparna på tangentbordet trycks ner (vilket i sin tur blir ett mått på hur flitigt den anställda jobbar). GPS-spårning har blivit ett självklart redskap i många sammanhang och kan till exempel underlätta för transportföretag att följa fordonens rörelser. Men det betyder att de anställda kan spåras på ett nytt sätt. Den nya RFID-tekniken, som gör att föremål kan spåras genom ett inbyggt kretskort, kommer att förenkla allt från kassahantering till boklån, och kan också användas för att t.ex. förebygga stölder från byggarbetsplatser. Men RFID-tekniken går därmed att utnyttja för att följa människors rörelser.

Övervakning i arbetslivet har å andra sidan viktiga trygghetsaspekter, till exempel för att förebygga stölder eller skydda enskilda. För en anställd som lever under hot kan GPS-spårning vara en lättnad. Ändå är det centralt att arbetslivets integritetsfrågor blir uppmärksammade.

Folkpartiet liberalerna anser inte att det ska vara tillåtet med dold övervakning i arbetslivet. Arbetsgivare ska alltså inte i hemlighet kunna utsätta sina medarbetare för övervakning via t.ex. kameror, datasystem, GPS-spårning eller liknande. Olika former av övervakningssystem kan i enskilda fall vara rimliga av effektivitets- och säkerhetsskäl, men grundprincipen är att det i så fall ska ges tydlig förhandsinformation till alla som verkar på arbetsplatsen.

I Sverige har arbetsmarknadens parter ett stort ansvar för det regelverk som råder på arbetsmarknaden. Också vilken form av övervakning som är försvarbar ska lösas avtalsvägen mellan parterna. Dock ska den enskilde medarbetaren alltid ha möjlighet att vända sig till Integritetsinspektionen om man anser att övervakningen på den egna arbetsplatsen har fått en omfattning som inte står i rimlig proportion till behovet.

Tydligare regler om belastningsregister

Den 1 januari 2001 infördes ett krav på att den som söker anställning inom förskolan, skolan eller barnomsorgen ska visa upp ett utdrag ur belastningsregistret om eventuella domar för viss grov brottslighet. Denna bestämmelse har sedan utvidgats stegvis: sedan den 1 januari 2005 gäller samma krav också för arbetssökande inom förmedlingsverksamhet i försäkringsföretag, och sedan den 1 juli 2007 också för personal vid sådana hem för vård eller boende (HVB-hem) som tar emot barn. Redan innan den senaste lagändringen betydde detta att 120 000 arbetssökande per år fick visa upp registerutdrag. Dessutom görs en hel del kontroller mot belastningsregistret när det gäller känsliga tjänster, till exempel i polis eller försvaret.

Samtidigt har det också blivit allt vanligare att andra arbetsgivare kräver utdrag ur belastningsregistret av sina arbets sökande. Inga lagregler hindrar att arbetsgivaren själv ställer upp detta krav. Också här finns en intressekonflikt. Arbetsgivare har rätt att veta tillräckligt mycket om arbets sökandes bakgrund för att kunna bedöma om de är lämpliga. Å andra sidan är det en viktig princip att man ska kunna sona sitt brott och gå vidare i livet.

Vi vill ha tydliga kontrollmöjligheter där det finns särskilda skäl, men ingen allmän värderingsförändring i riktning mot att alla ska visa upp att de har rent mjöl i påsen. Den som har sonat ett brott och lever laglydigt ska inte straffas i evighet.

Användningen av utdrag ur belastningsregistret måste stramas upp. Vid särskilt känsliga situationer, till exempel i yrken där man arbetar med barn, ska det liksom i dag vara obligatoriskt att begära registerutdrag om tidigare brottslighet. I andra fall ska arbetsgivare kunna ansöka om tillstånd av Integritetsinspektionen, som bedömer om arbetets art gör det motiverat att begära ett sådant registerutdrag. Om tillstånd inte ges ska arbetsgivaren inte ha rätt att kräva utdrag.

Värna konsumentens integritet

Också för oss som konsumenter har den personliga integriteten påverkats till följd av den tekniska utvecklingen. De flesta människor lämnar en lång rad ”elektroniska fotspår” efter sig: när man drar månadskortet genom kortläsaren på bussen, handlar med bankkort och så vidare.

Kartläggningen av kunder har en enorm ekonomisk betydelse för företagen, som får lättare att skraddarsy marknadsföring, ge förmåner åt trogna kunder med mera. En välskött kunddatabas är för många företag en betydligt mer värdefull handelsvara än de varor som ligger på lagret.

Vi liberaler försvarar näringsfriheten, och ser inte heller marknadsföring som något suspekt. Men vi har också ett ansvar att säkra att kunders integritet inte skadas.

Teoretiskt sett finns ett tillfredsställande skydd för integriteten genom att företags registrering av sina kunder kräver ett förhandsgodkännande enligt personuppgiftslagen. Men frågan är om detta skydd fungerar som det är tänkt. Hur många människor håller reda på vilka PUL-godkännanden man kryssat för under årens lopp? Och vilken reell möjlighet har man som kund att tacka nej till att hamna i kundregistret, när ett PUL-godkännande i många fall är själva villkoret för att man ska kunna inleda en kundrelation?

Folkpartiet liberalerna vill minska antalet uppgifter om enskilda som cirkulerar utan att dessa har chans att veta om det. Därför bör det införas en tidsgräns för samtycke till personuppgiftsbehandling, så att en näringsidkare efter tre år blir tvungen att inhämta ett förnyat godkännande för att kunden ska kvarstå i registret. Likaså bör det finnas en regel om separat förhandsgodkännande för att näringsidkaren ska kunna sälja eller lämna vidare uppgifterna till tredje part, till exempel till ett annat företag som är intresserad av samma kundgrupp.

Vi är medvetna om att detta förslag kan beskrivas om en ökad regelbörda för företagen. Företagens samlade administrativa börda måste minskas, men när andra intressen i det enskilda fallet väger betydligt tyngre är det rimligt med enstaka förändringar i andra riktningen. Vi anser att hänsynen till den enskildes integritet i detta fall måste ha företräde.